

НҮБХХ/ДДБОС “Байгаль нуурын сав газрын хил дамнасан экосистемийн байгалийн нөөцийн нэгдсэн менежмент” төсөл

Empowered lives.
Resilient nations.

НҮБХХ/ДДБОС “Байгаль нуурын сав газрын хил дамнасан экосистемийн байгалийн нөөцийн нэгдсэн менежмент” төслийн 2013 оны ажлын тайлан

2013 оны ажлын төлөвлөгөөнд тусгагдсаны дагуу төслийн хүрээнд 36 ажил хэрэгжүүлсэн байна. Төсөл нь өөрийн зорилго ба үүрэгт хамаарал бүхий төрөл бүрийн арга хэмжээнд оролцохын зэрэгцээ хамтран ажиллагч байгууллагуудыг дэмжин ажиллаж ирлээ. 2013 онд төсөл хэрэгжүүлэх нэгжийн ажилтнууд нийт 46 арга хэмжээнд оролцсон юм. Үүнээс гадна хэвлэл мэдээллийн 60 гаруй байгууллагууд төслийн үйл ажиллагааны талаар мэдээлэл бичиж нийтэлсэн байна. Оролцсон арга хэмжээнийн жагсаалтыг гаргаж хавсаргав.

Төслийн вэб хуудсыг Орос, Монгол, Англи хэл дээр ажиллуулж мэдээллийг байнга шинэчлэж байна.

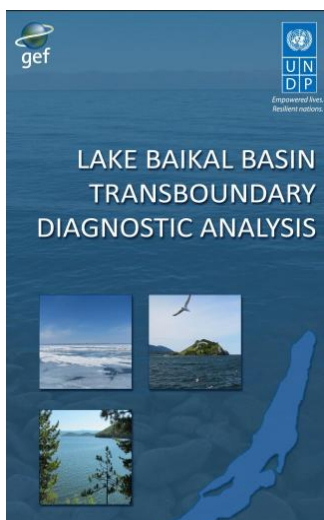
Төслийн хоёр дахь жилийн батлагдсан төсөв 1 143 690.97 ам. доллар байсан. 2013 оны эцсийн байдлаар 1 106 230.92 ам. доллар зарцуулсан ба 2013 оны жилийн төсвийн гүйцэтгэл 97 хувьтай байна.

Төслийн ажлын бүх тайлан ба үр дүнг төслийн вэб хуудаснаас: <http://baikal.iwlearn.org/> үзэх боломжтой.

2013 онд гарсан үр дүн:

Байгаль Нуурын Сав Газрын Хил Дамнасан Оношлогоо Дүн Шинжилгээ

ANO “Олон улсын төслүүдийн төв” (Москва), Геоэкологийн Хүрээлэн (Улаанбаатар), Саскиа Марайниссен

2008 онд урьдчилсан байдлаар боловсруулсан Хил Дамнасан Оношлогоо Дүн Шинжилгээг өргөн хүрээнд дахин тоймлон үзэж 2013 онд шинэчилсэн. Шинэчлэн боловсруулсан ХДОДШ-нд уур амьсгалын өөрчлөлтийн үнэлгээ, газар доорх ус бохирдох эрсдэл ба газар доорх ба гадаргын усны харилцан үйлчлэл, Сэлэнгэ мөрний цутгал орчмын судалгаа зэрэг ажлыг нэмж оруулсан болно. Хил Дамнасан Оношлогоо Дүн Шинжилгээ Орос, Монгол, Англи хэл дээр хэвлэгдсэн.

НҮБХХ/ДБОС

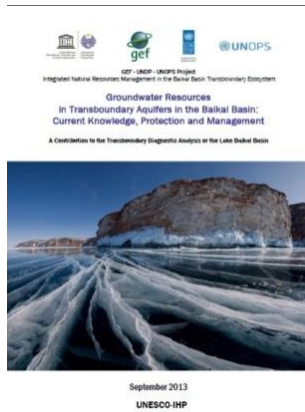
“Байгаль нуурын сав газрын хил дамнасан экосистемийн байгалийн нөөцийн нэгдсэн менежмент” төсөл

Empowered lives.
Resilient nations.

ХДОДШ-ний хүрээнд хийсэн Байгаль нуурын сав газрын хил орчмын бага гүнтэй уст давхаргын газар доорх ус ба гадаргын усны харилцан үйлчлэл, түүнээс хамаарах экосистемийн үнэлгээ

НҮББШУСБ-ын Усны Хэлтэс – Олон улсын ус судлалын хөтөлбөр (ИНР)

- Нэгдмэл, олон талт, салбар дамнасан, байгаль орчинд ээлтэй арга зүйд түшиглэсэн хил дамнасан газар доорх ба гадаргын усны нөөцийн тогтвортой нэгдсэн менежментийн бодлогын түвшинд өгөх зөвлөмжийн санал боловсруулж, усны үндэсний хөтөлбөр, төлөвлөгөөнд тусгах.
- Хил орчмын бага гүнтэй газар доорх усны ордыг хамгаалах, газар доорх усны өсөн нэмэгдэж буй хэрэглээг хангах, экологи, нийгэм эдийн нөлөөллийг тооцох, олон улсын түвшинд гарч болзошгүй маргаан зөрчлөөс сэргийлэх үүднээс хил орчмын газар доорх усны орд газруудыг зүй зохистой ашиглах, хамгаалах төслийн санал боловсруулах, Орос-Монголын хилийн усны хамтарсан комиссийн анхаарлыг хандуулах.
- Хил дамнасан газар доорх усны ажиглалт, хяналт шинжилгээний сүлжээг бий болгож усны тоо, чанарын параметрууд болон хил дамнасан бохирдлын талаар судалгаа хийх нэгдсэн аргазүй, стандарттай болох.
- ОХУ-Монголын хамтарсан ГМС-д суурилсан газар доорх усны мэдээллийн санг бий болгож, хил дамнасан газар доорх усны талаарх шаардлагатай мэдээгээр хэрэглэгчдийг хангах, шийдвэр гаргах, менежмент хийхэд ашиглахаас гадна олон улсын түвшинд хэрэглэх боломжийг бүрдүүлэх.
- Хил дамнасан газар доорх усны нөөцийн эмзэг байдал, ач холбогдлын талаар олон нийтийн мэдлэг, мэдээллийг сайжруулах, их, бага гүнтэй артезийн болон карстын зэрэг газар доорх усыг уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөлөөллөөс хамгаалахад чиглэсэн дасан зохицох арга хэмжээг бэлтгэх, санал болгох.
- Газар доорх усыг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах талаар шийдвэр гаргагчид, судлаачид, хамтрагч талууд, ард иргэдийг хамарсан олон нийтийн оролцоонд суурилсан бүтэц тогтолцоог бий болгох, хууль эрх зүйн болон институцийн орчинг сайжруулж, засгийн газрын чадавхийг дээшлүүлэх.
- Бүх түвшинд боловсон хүчнийг сургах, чадавхийг нь нэмэгдүүлэх замаар хил орчмын газар доорх усыг хамгаалах бодлого, менежментийг сайжруулах, хилийн усны хамтын ажиллагаа, төлөвлөлт, менежментэд тусгах.

НҮБХХ/ДДБОС

“Байгаль нуурын сав газрын хил дамнасан экосистемийн байгалийн нөөцийн нэгдсэн менежмент” төсөл

Empowered lives.
Resilient nations.

Сэлэнгэ мөрний адаг орчмын усны чанарын судалгааны мониторинг

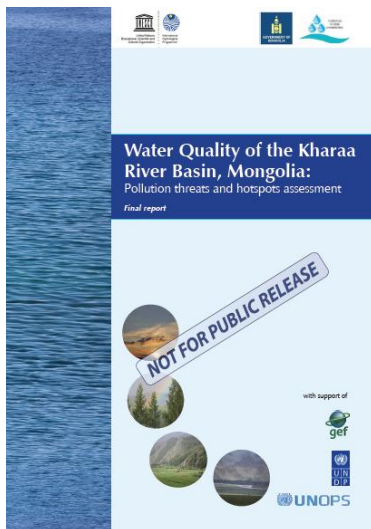
ШУА-ийн Сибирийн салбарын Байгалийн Нөөцийн Менежментийн Хүрээлэн, Улаан-Үд, ОХУ

- Сэлэнгэ мөрний адаг орчмын ёроолын орчин ба усны чанарыг тодорхойлогч физик-химийн болон гидробиологийн гол үзүүлэлтийн жилийн ба улирлын хэлбэлзэлийн талаар судалгааг хийсэн.
- Судалгаанаас гарсан гол үр дүнг нэгтгэсэн;
- Сэлэнгэ мөрний экосистемийн одоогийн нөхцөл байдлыг үнэлсэн.

Сэлэнгэ мөрний усны чанар, бохирдлыг Хараа голын жишгээр үнэлэх, Сэлэнгэ мөрний сав газрын хүн амын ус хангамж, ариун цэврийн байгууламжийн үнэлгээ, хэрэгжиж буй төсөл хөтөлбөрийн тойм

НҮББШУСБ-ын Усны Хэлтэс – Олон улсын ус судлалын хөтөлбөр (ИНР)

- Хот суурин газар ба үйлдвэрийн бохир усны талаарх мэдлэг, мэдээллийг нэмэгдүүлэх;
  - Хот суурин газар, үйлдвэр, уул уурхайн үйл ажиллагаанаас гарсан бохир усыг цэвэрлэх, хот суурин газрын ус хангамж, ариун цэврийг сайжруулах талаар нэгдсэн арга хэмжээ боловсруулах бодлогын зөвлөмж;
  - Усны чанар, экосистемийн эрүүл байдал, чанарыг сайжруулах арга хэмжээг үндэсний бодлого, төлөвлөлтөнд тусган оруулах талаар хэрэглэж болох арга хандлагын талаар зөвлөмжийг гаргасан;
  - Усны бохирдлоос хүрээлэн буй орчин, хүний эрүүл мэндэд үзүүлж болох нөлөөллийн талаар бодлого боловсруулагч, орон нутгийн захиргаа, үйлдвэрлэл эрхлэгчид, олон нийт, ард иргэдийн мэдлэг, мэдээллийг сайжруулах;
- Монгол, ОХУ-ын хилийн усны бохирдлын талаарх хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх;
  - Мэдлэгийг нэмэгдүүлэх, асуудлыг зөв бодитой үнэлэх, бодлогын зөвлөмж боловсруулах, сургах арга замаар усны чанарын асуудлыг хариуцдаг үндэсний боловсон хүчний чадавхийг сайжруулах.

НҮБХХ/ДДБОС

“Байгаль нуурын сав газрын хил дамнасан экосистемийн байгалийн нөөцийн нэгдсэн менежмент” төсөл

Empowered lives.
Resilient nations.

Биологийн төрөл зүйлийг хамгаалах стандарт ба менежментийн зорилтуудыг уул уурхай, аялал жуулчлалд тусгаж оруулах

Гунин Петр, Вазха Сергей, Москва, ОХУ

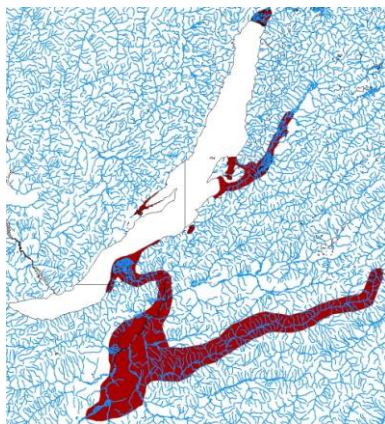
- Олон улс ба бүс нутагт хэрэглэж байгаа шилдэг туршлагын жишиг дээр суурилсан хамгаалалтын стандартыг боловсруулсан.
- Дээрх шилдэг туршлагатай харьцуулан ОХУ, Монгол улсад уул уурхайн үйлдвэрлэл явуулахад хэрэглэж буй бодлого дүрэм журам, стандартын сул, давуу талуудад дүн шинжилгээ хийсэн.
- Уул уурхай, аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх төлөвлөлтөнд биологийн төрөл зүйлийг хамгаалах зорилтуудыг хэрхэн тусган оруулах

талаар зөвлөмж гаргасан.

- Уул уурхай, аялал жуулчлалын салбарт БОНБҮнэлгээ хийхдээ биологийн төрөл зүйлийг хамгаалах заалтуудыг илүү түлхүү оруулах талаар зөвлөмжийг боловсруулсан.
- Эко-туризм хөгжүүлэх, бохирдлоос сэргийлэх асуудлыг бүс нутгийн, тухайлбал Эрхүү муж, Буриад улсын аялал жуулчлалын төлөвлөлтөнд тусгах боломжийг судалсан.

Сав газар дах загасны амьдрах орчны судалгааны загварчлал

“Загас агнуурын судалгааны төв”, Байгалийн салбар

Энэ судалгаагаар Байгаль нуурын сав газар дах усан орчны амьтад төвлөрсөн гол цөм газруудыг тодорхойлж оруулахын зэрэгцээ элэгдэл доройтолд орж буй сав газруудыг илрүүлсэн байна. Одоо байгаа тусгай хамгаалалттай газар нутаг, биологийн төрөл зүйл, боловсруулах үйлдвэрээс загасны амьдрах орчин, түүний төрөл зүйлийн тархалт, үржин тархах нөхцөл байдал зэрэгт үзүүлж буй нөлөөллийн талаар орон зайн дүн шинжилгээ хийсэн. Загас амьдрахад тохиромжтой орчны талаар судалгаа, зураглал болон загас арилжааны талаарх зөвлөмжийг оруулсан байна.

ЭЗХАБ-тэй хамтран хийсэн Сэлэнгэ мөрний дэд сав газрын УННМТ-ний үнэлгээ

Зөвлөх баг

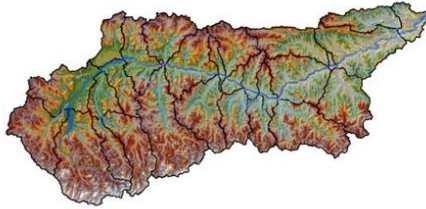
Энэ ажил нь Эдийн Засгийн Хамтын Ажиллагааны Байгууллага (ЭЗХАБ)-аас хэрэгжүүлж буй тусгай зөвлөх багийн төслийн ажилтай (Төв ба зүүн Европын байгаль хамгаалах арга хэмжээний хөтөлбөр) зэрэгцэн 2013 онд эхэлсэн ба төсөл нь усны нөөцийн эдийн засгийн

Идэр голын сав газрын усны менежментийн төлөвлөгөө (Монгол)

Монголын усны форум –ус хэлц

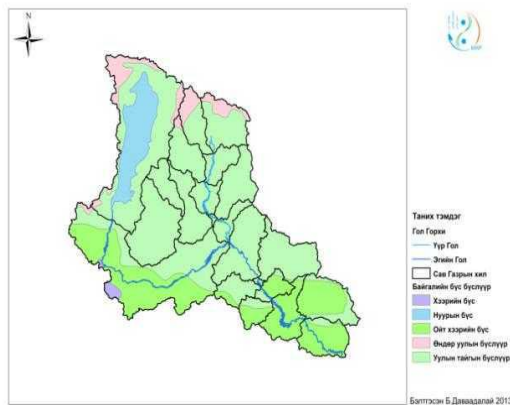

- Идэр голын сав газрын экологи, нийгэм, эдийн засгийн суурь судалгаа, эдгээрээс байгаль орчинд тухайлбал усны чанар, усан орчны биологийн төрөл зүйлд үзүүлж буй нөлөөллийн талаар мэдээлэл цуглуулж дүгнэсэн.
- Идэр голын сав газрын УННМТ-ний төсөл хийгдсэн.
- 2014 онд БОНХЯам сав газрын усны менежментийн төлөвлөгөөг батлах юм.

Хөвсгөл нуур-Эгийн голын сав газрын усны менежментийн төлөвлөгөө (Монгол)

Монголын усны форум –ус хэлц

Хөвсгөл нуур - Эгийн голын сав газрын байгалийн бүс бүслүүр
1:2,000,000

- Хөвсгөл нуур, Эгийн голын сав газрын экологи, нийгэм, эдийн засгийн суурь судалгаа, эдгээрээс байгаль орчинд тухайлбал усны чанар, усан орчны биологийн төрөл зүйлд үзүүлж буй нөлөөллийн талаар мэдээлэл цуглуулж дүгнэсэн.
- Хөвсгөл нуур, Эгийн голын голын сав газрын УННМТ-ний төсөл хийгдсэн.
- 2014 онд БОНХЯам Идэр голын сав газрын усны менежментийн төлөвлөгөөг батлах юм.

Орхон голын сав газрын усны менежментийн төлөвлөгөө (Монгол)

Монголын усны форум –ус хэлц

Орхон голын сав газрын усны нөөцийн нэгдсэн менежментийн төлөвлөгөө нь “Монгол оронд УННМ-ийг бэхжүүлэх нь” төслийн хүрээнд 2012 онд хийгдэж батлагдсан. 2013 онд Орхон голын Сав Газрын Захиргаа байгуулагдаж төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх ажил эхэлсэн. Төлөвлөгөөнд дүн шинжилгээ хийгдсэн ба Орхон голын сав газрын усны менежментийн төлөвлөгөөнд Хараа, Ерөө, Туул голын төлөвлөлтийг нэгтгэх зэрэг хэд хэдэн санал зөвлөмжүүд гарсан.

УННМ-ийн бүтэц зохион байгуулалтыг бэхжүүлэх

2013 онд төслөөс Орос-Монголын хилийн усны хамтарсан комиссийн ажлыг (Бүрэн эрхт ба түүний ажлын хэсэг) дэмжин ажиллаж ирсэн. Түүнээс гадна хил дамнасан голын сав газрыг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах тухай Оросын Холбооны улсын Засгийн газар, Монгол улсын Засгийн газар хоорондын гэрээний төслийг боловсруулсан.

Уг гэрээний төслийг Байгаль нуур төслийн 2 дах удаагийн УЗХ болон ОХУ-ын Дума, Монгол, Буриад улсын Засгийн газарт болон бусад холбогдох хурал, зөвлөлгөөн дээр танилцуулсан.

ТУЗ-өөс гарсан шийдвэрийн дагуу хоёр улсын хооронд байгуулсан Монгол улсын Засгийн газар хоорондын Хилийн усыг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах тухай хэлэлцээрийн бичиг баримтанд дүн шинжилгээ хийж, шинэ хувилбарыг боловсруулсан. 2014 хоёр улсын гол оролцогч талууд ба зөвлөхүүд гэрээний утга агуулгын талаар ярилцлага хийж, шаардлагатай бол хуулийн зөвлөх, хоёр талаас зөвлөх мэргэжилтнүүдийг авч ажиллуулна.

Сэлэнгэ мөрний сав газрын гол мөрний усны чанарын нэгдсэн хөтөлбөрт багтсан тодорхойлогч бодисыг шинжлэх аргын интеркалибраци

Гидрохимийн Хүрээлэн, Ростов на Дону, ОХУ

Байгаль орчин, Хэмжилзүйн Төв Лаборатори (Улаанбаатар, Монгод)

- Сонгосон үзүүлэлтээр нэг ижил аргаар Сэлэнгэ мөрний сав газрын гадаргын усанд усны чанарын хэмжилтийг хийж дүнг харьцуулсан.
- Усны чанар, найрлага шинж чанарыг нэг

болон хэд хэдэн төрлийн харьцуулж болох аргаар хэмжсэн ба батлагдсан, өндөр нарийвчлалтай арга аргачлалыг ашигласан болно.

- Одоогийн ажиглалт, хяналт шинжилгээний сүлжээг сайжруулах талаар зөвлөмж боловсруулан гаргасан.

Байгаль орчин, Хэмжилзүйн Төв Лабораторийн хоёр мэргэжилтэн (Улаанбаатар, Монгол) ОХУ-ын Ростов на Дону хотын Гидрохимийн Хүрээлэнд очиж нэг долоо хоногийн хугацаатай сургалтанд хамрагдсан.

- Гол мөрний усны чанарын нэгдсэн хөтөлбөрт зөвлөмж болгосны дагуу Байгаль орчин, Хэмжилзүйн Төв Лабораторит (Улаанбаатар, Монгол) Ион хроматографийн систем багаж худалдан авах процесс явагдаж байна.

Сургалтын ажил (Монгол)

Солонго Цэвэгмид, Монгол

- Сургалтын “өөрийн үнэлгээ” хийх арга зүйг танилцуулсан.
- “Өөрийн үнэлгээ” хийх зааварчилгааг Оросын талын мэргэжилтэнтэй хамтран боловсруулсан;
- Усны нэгдсэн менежментийн асуудлаарх сургалтын хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлох аргазүйг боловсруулан гаргасан;
- Цуврал сургалтын явуулах мониторинг ба үнэлгээний ажил хийгдсэн;
- Усны нэгдсэн менежментийн асуудлаарх сургалтын хэрэгцээ шаардлагад тодорхойлоход оролцсон хүмүүсээс гарсан саналын дагуу зохион байгуулах сургалтанд тохирсон сургагч, зөвлөхүүдийг тодорхойлсон.
- Сургалтын Мастер Төлөвлөгөөг хийж боловсруулсан;
- “Өөрийн үнэлгээ” хийх зааварчилгааны дагуу семинар зохион байгуулсан;

Сургалтын ажил (ОХУ)

Данилова З.А., ОХУ

- Сургалтын “Өөрийн үнэлгээ” хийх арга зүйг танилцуулсан.
- Сургалтын “Өөрийн үнэлгээ” хийх зааварчилгааг Монголын талын мэргэжилтэнтэй хамтран боловсруулсан;
- Усны нэгдсэн менежментийн гол оролцогчдод зориулсан сургалтын хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлох аргазүйг боловсруулан гаргасан;
- Усны нэгдсэн менежментийн асуудлаарх сургалтын хэрэгцээ шаардлага тодорхойлох үнэлгээг гаргасан;
- Усны нэгдсэн менежментийн асуудлаарх сургалтын хэрэгцээ шаардлагад тодорхойлоход оролцсон хүмүүсээс гарсан саналын дагуу зохион байгуулах сургалтанд тохирсон сургагч, зөвлөхүүдийг тодорхойлсон.
- Сургалтын Мастер Төлөвлөгөөг хийж боловсруулсан;
- Гадаадад сургалтанд хамрагдах боломжийг судлан гол харилцах институтууд ба хийх үйл ажиллагааг тодорхойлсон;
- “Өөрийн үнэлгээ” хийх зааварчилгааны дагуу семинар зохион байгуулсан;

НҮБХХ/ДБОС

“Байгаль нуурын сав газрын хил дамнасан экосистемийн байгалийн нөөцийн нэгдсэн менежмент” төсөл

Empowered lives.
Resilient nations.

Гол оролцогчдод зориулсан семинар “Байгаль нуурын сав газарт тулгарч буй асуудлыг шийдэх менежментийг сайжруулах, ногоон эдийн засгийн үүрэг роль”

ШУА-ийн Сибирийн салбарын Байгалийн Нөөцийн Менежментийн Хүрээлэн, Улаан-Үд, ОХУ

“Байгаль нуурын сав газарт тулгарч буй асуудлыг шийдэх, менежментийг сайжруулах, ногоон эдийн засгийн үүрэг роль” сэдэвт сургалт 2013 оны 7-р сарын 30-наас 8-р сарын 30 нд Истомонод зохион байгуулагдсан.

Сав газрын үндэсний хэмжээний өөрийн үнэлгээний сургалтыг хийж, хамгийн их хэрэгцээтэй байгаа сургалтын гол чиглэлүүдийг тодорхойлон гаргасан.

Семинарт Буриад улсын БНЯ ба Монгол улсын

БОНХЯ мэргэжилтэнгүүд оролцсон ба Байгаль нуурын төсөл дэмжлэг үзүүлсэн болно. Сургалтанд оролцогчдод байгалийн нөөцийн экологийн аюулгүй байдлыг хамгаалах чиглэлээр нийгэм ба бизнес эрхлэгчдээс гаргасан хүчин чармайлт нэгтгэх талаар практик зөвлөмжүүдийг танилцуулсан болно.

“Удаан задардаг органик бохирдуулагч, хорт бодисын талаарх мэдлэг, мэдээллийг дээшлүүлэх нь” сэдэвт сургалт семинарт

Олон улсын төслүүдийн төв, Баяржаргал Мөнхөө, ОХУ, Монгол

Байгаль хамгаалах хяналтын байгууллагын ажилтан болон олон нийтийн дунд “Удаан задардаг органик бохирдуулагч, хорт бодисын талаарх мэдлэг, мэдээллийг дээшлүүлэх нь” сэдэвт сургалт семинарыг зохион байгуулав. Энэ ажил нь төслийн үр дүн 1.4-д заасан удаан задардаг органик бохирдуулагч, хорт бодисын аюулын талаар мэдлэг, мэдээллийг олон нийтэд хүргэх, энэ нь Байгаль нуурын сав газарт тулгарч буй гол асуудлын нэг гэдэгт анхаарал хандуулах

зорилготой юм. Олон улсын төслийн төв нь 2 удаа семинар, тэдгээрийн нэгийг ОХУ-ын Буриад улсад, нөгөөг - Монгол улс (Улаанбаатар хот)-д зохион явуулж, УЗОБ ба УЗХБ-той харьцах, түүний уршиг үр дагаврын асуудлаар лекц, илтгэлийг бэлтгэсэн байна. Байгаль нуурын сав газарт байгаа удаан задардаг органик бохирдуулагч, хорт бодисын хэмжээ, үйлдвэр, хөдөө аж ахуйд хэрэглэж буй хэмжээ, агуулахад байгаа талаар мэдээллийг бэлтгэж танилцуулсан болно.

“Удаан задардаг органик бохирдуулагч, хорт бодисын талаарх мэдлэг, мэдээллийг дээшлүүлэх, менежментийг сайжруулах нь” сэдэвт сургалт семинар (Монгол)

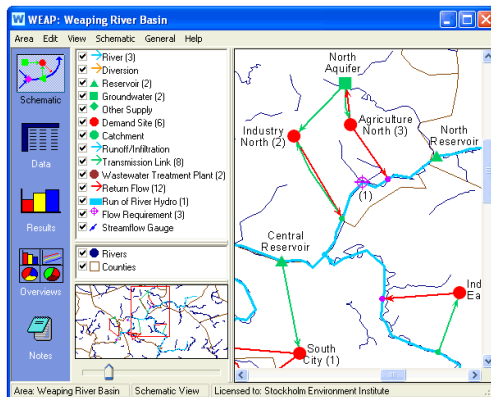
Баяржаргал Мөнхөө

“Байгаль хамгаалах хяналтын байгууллагын ажилтан болон олон нийтийн дунд удаан задардаг органик бохирдуулагч, хорт бодисын талаарх мэдлэг, мэдээллийг дээшлүүлэх нь” сэдэвт сургалт семинар 2013 оны 10-р сарын 4-д Улаанбаатар хотын “Цэнгэг усны нөөц, байгаль хамгаалах төв”-д зохион байгуулагдаж, Химийн хорт болон аюултай бодисын бодлого зохицуулалтын асуудал эрхэлсэн Үндэсний зөвлөлийн Ажлын албаны дарга Л.Жаргалсайхан удирдан явуулав. Байгаль нуурын сав газарт багтах 4 аймгийн 6 төлөөлөгч бүхий нийт 36 хүн оролцлоо. “Байгаль нуурын сав газрын удаан задардаг органик бохирдуулагч болон удаан задардаг хорт бодисын асуудал” нэртэй 54 хуудас бүхий эмхэтгэл 100 хувь хэвлэгдсэнийг семинарт оролцогчид болон сонирхогч хүмүүст тараасан болно.

Байгаль нуурын сав газрын усны бохирдлын зөөгдөл ба усны балансын загварчлалыг хийх

Москвагийн Их сургуулийн Газарзүйн факультет, ОХУ

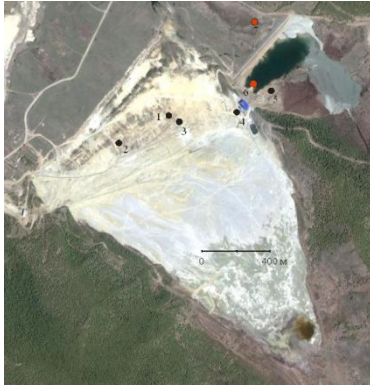
2012 онд хийгдсэн загварчлалд хэрэглэх мэдээллийн сангийн өгөгдлийг ашиглан Сэлэнгэ мөрний усны бохирдлыг загварчлах ажлаас гарах гол үр дүнгүүд нь:

- НЕС-RAS ашиглан Туул гол, Орхон голын Туулын цутгалаас доош Сэлэнгийн бэлчир хэсэг хүртэл, Жида голын Сэлэнгийн бэлчир хүртэл хэсэгт хийсэн загварчлалын үр дүн ба Сэлэнгэ мөрний аналитик системийн (уусмалын тэгшитгэлд суурилсан) судалгааны үр дүнг ашиглан гаргасан тайлбар бичиг.
- WEAP загвар ашиглан хийсэн Байгаль нуурын сав газрын усны балансын загвар.
- Байгалийн нөхцөл ба хүний үйл ажиллагааны нөлөөгөөр голын голдрилд тархсан бохирдлын (булинггар, хүнд метал, ууссан бодис) элементийн орон зайн тархалтыг зураглал, график, хүснэгтээр харуулах.
- Усны горимын янз бүрийн үеүүдэд усанд хөвөгч ба ууссан бодисын хэмжээг тодорхойлох.
- Голын системийн хэсгүүд тухайлбал голын голдрил ба татамд хуримтлагдах бодисын хэмжээг загварчлах, геохимийн асуудалтай газруудыг тодорхойлох.

2013 онд Сэлэнгэ мөрний доод хэсэгт химийн элементүүдийн зөөгдлийн аналитик системийн судалгаа (WEAP ба НЕС-RAS) хийгдсэн ба усны балансын талаар илтгэл бичсэн.

“Джидински” уул уурхайн үйлдвэрийн хаягдлыг аюулгүй хадгалах, боловсруулах, хоргүйжүүлэх ба ашиглах илүү тохиромжтой технологийн шийдэл боловсруулах”

ОХУ-ын ШУАСС, Геологийн Хүрээлэн Улаан-Үд, ОХУ

- Түргэн тархдаг бараг задардаггүй нэгдэл бүхий хорт бодисын тархалтын талаар зөвлөмж боловсруулан гаргасан;
- Уснаас металл бүтээгдэхүүн гарган авах зорилгоор усанд уусдаг вольфрамын зөөвөрлөлтийн талаар зөвлөмж боловсруулан гаргасан;
- Джидинскийн уул уурхайн үйлдвэрийн хаягдалд агуулагдах хорт бодисыг аюулгүй хадгалах, дахин боловсруулах, хоргүйжүүлэх, ашиглах арга хэмжээ үр дүнд хүрсний

баталгаа болгож бүс нутаг дах усан орчны биологийн олон янз байдлын төлөв байдалд үнэлгээ хийсэн.

Холоднински полиметаллын орд газрын шүүрлийн уснаас усан экосистемд үзүүлэх антропогенийн нөлөөллийг багасгах технологийн шийдэл боловсруулах

• Буриадын Их Сургууль, Улаан-Үд, ОХУ

- Орд газрын шүүрлийн усыг хүнд металаас цэвэрлэж, тэдгээрийн сульфат ба гидрокарбонат сульфат нэгдлийг байгалийн гидрокарбонат –кальцийн нэгдэлтэй дөхөм болгож хувиргах зөвлөмжийг боловсруулан гаргасан;
- Холоднински орд газрын шүүрлийн усыг зайлуулах гидротехникийн барилга

байгууламжийн зураг төсөл гаргахад зөвлөмж боловсруулах.

Алт олборлох ба боловсруулах үйлдвэрүүдээс байгаль орчинд үзүүлж буй хүний хүчин зүйлээс үүдэлтэй нөлөөллийг бууруулах технологийн шийдэл боловсруулах (Холбински)

• Байгаль Нуурын Байгалийн Менежментийн Хүрээлэн ОХУ-ын ШУА-ийн Сибирийн салбар, Улаан-Үд, ОХУ

Усан экосистем ба биологийн олон янз байдалд үзүүлэх аюулыг хянах боломжийг олгох, хаягдал/дахин ашигласан усыг алтны уурхайн нийтлэг бохирдуулагчаас цэвэрлэх аргуудын зөвлөмж боловсруулах.

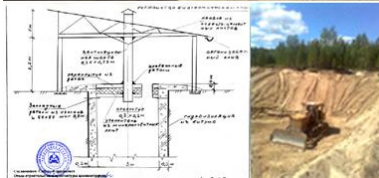

Курумкан болон Баргуужин дүүрэгт малын сэг зэм устгах байгууламжийн барилга, Буриад Улс, ОХУ

Курумканводстрой, ОХУ

Төсөл Буриад улсын Курумкан ба Баргуужин дүүрэгт малын сэг зэм устгах байгууламжийн шинэ барилга барих ажлыг дэмжив. Энэ байгууламжийн технологийн шийдэл нь 10 метрийн гүн бетонон нүх бүхий “био дулаан нүх” юм.

Зэргэлдээх нутаг дэвсгэрт мөн адил нэмэлт байгууламжууд барьсан. Барилгын гол ажлыг 2013 оны 8-р сард хийж дуусгасан.

Забайкальский БЦ Газрын биологийн олон янз байдалд ээлтэй амралт, аялал жуулчлалын төлөвлөгөө

Эрхүүгийн Техникийн Улсын Их Сургууль, Эрхүү, ОХУ

- Орос улсын ТХГН-ийн тухай хуулийн шинэчилсэн хувилбарын дагуу Забайкальский БЦГ-ын нутаг дэвсгэрийн бүсчлэлийг тогтоосон.
- Аялал жуулчлалаас ТХГН-т үзүүлэх нөлөөллийг бууруулах өнөөгийн аргачлалыг судалсан.
- Забайкальский БЦГ-ын ТХГН-ийг амралт, зугаалгын зорилгоор ашиглах концепцийн баримт бичгийг боловсруулсан.

- Аялал жуулчлалаас Забайкальский БЦГ-ын төрөл бүрийн экосистемд үзүүлэх нөлөөллийн урьдчилсан судалгааг (ТХГН, Орчны бүс, тээврийн коридор).
- Забайкальский БЦГ-ын биологийн олон янз байдалд ээлтэй аялал жуулчлалын төлөвлөгөө (байж болох ачааллын даацыг харгалзан үзэх) боловсруулсан.
- Байгаль нуурын сав газрын ТХГН-ийн (Байкальск, Байкало-Ленски, Баргуужин, Забайкальск, Джерсински) ХЗ-дын ажилтнуудад зориулсан сургалт, семинар зохион байгуулсан.

Тонкий арал (Ушканы арлууд) дах Байгаль нуурын далайн хавын хэвтэр газар хүрэх жимийг багтаасан биологийн олон янз байдалд ээлтэй аялал жуулчлалын төлөвлөгөө боловсруулах, Забайкальски БЦГ, Буриад улс, ОХУ.

FSBI “Заповедное Подлеморье”

Үйл ажиллагааны хүрээнд доорх үр дүн гарсан:

- Экологийн мөрийг тандах судалгаа хийх.
- “Байгаль нуурын далайн хавын хэвтэр” экологийн жимийн үзэл баримтлалын төсөл боловсруулах.
- Ажиглалтын тавцан, асар, явган зам, шат зэргийн хийц дизайныг боловсруулах.
- Эко-жимийг сайжруулах зураг төслийг бэлтгэн гаргах.
- “Байгаль нуурын далайн хавын хэвтэр” эко-жим ба

Тонкий арал(Ушканы арлууд) дах ажиглалтын тавцанг сайжруулсан.

- Мэдээллийн самбаруудын загвар гаргаж үйлдвэрлэсэн.
- Тонкий арал дах Байгаль нуурын далайн хавын хэвтэр газрыг үзэхээр ирсэн жуулчдад зориулсан төлөвлөгөө боловсруулсан.
- Аялал жуулчлалын тухай мэдээллийн материал боловсруулж хэвлэсэн.

“Байгаль нуурын далайн хавын хэвтэр” эко-жимээр 2013 онд аялал зохиосон. Ажиглалтын тавцан болон жуулчдын төлөвлөгөөг 2014 онд хийж дуусгана.

“Хушан ойн жим” эко аялалыг өргөжүүлэх ба Байгаль нуурын Улсын Байгалийн Биомандлын Нөөц Газарт зориулсан биологийн олон янз байдалд ээлтэй иж бүрэн ургамал судлалын аяллыг нэмэгдүүлэх, Танкой, БНБУ, ОХУ

FSBI “Байгаль нуурын Улсын Байгалийн Биомандлын Нөөц Газар”

- Дизайн- төв цэвэрлэх байгууламжийг (биологийн аргаар) Байгаль нуурын Улсын Байгалийн Биомандлын Нөөц Газрын төв хэсэгт суурилуулах өртгийн төсөв боловсруулсан.
- Төв цэвэрлэх байгууламжийг (биологийн аргаар) Байгаль нуурын Улсын Байгалийн Биомандлын Нөөц Газрын төв хэсэгт суурилуулж захиргааны барилга, хүлээн авах төв, гараж, гадна 00-ийн байр, усанд орох байр, цайны байр, дэн буудал зэрэг барилгын бохирын холболт хийсэн. Цэвэрлэх байгууламжийн хүчин чадал 70 хүн/өдөр.
- “Хушан ойн жим” эко-аялалыг туршиж үзсэн.
- “Хушан ойн жим” эко-аяллыг аүлээн авах төвөөс эхлэн өргөжүүлэх концепцийг боловсруулсан.
- “Хушан ойн жим” эко-аялалын эхлэх цэгд 00-ийн байр суурилуулж, цэвэрлэх төв байгууламжтай холбосон.

НҮБХХ/ДБОС

“Байгаль нуурын сав газрын хил дамнансан экосистемийн байгалийн нөөцийн нэгдсэн менежмент” төсөл

Empowered lives.
Resilient nations.

- “Хушан ойн жим” эко-аяллыг дахин сэргээж, өргөжүүлсэн.
- “Хушан ойн жим” эко-аялалд зориулсан биологийн олон янз байдалд ээлтэй ургамал судлалын иж бүрэн аяллын танилцуулгыг Англи ба Орос хэл дээр бэлтгэн гаргасан.
- Хүээн авах төвд зориулсан биологийн олон янз байдалд ээлтэй ургамал судлалын иж бүрэн аяллын талаарх мэдээллийн материалын агуулга ба хэвлэн нийтлэх материалыг Англи ба Орос хэл дээр боловсруулан гаргав.

Европарк нэгдмэл дэмжлэг

2013 онд төсөл Байгаль нуурын бүсийн ТХГ-уудын Европарк нийгэмлэгт элсэн орох хүчин чармайлтыг дэмжсэн юм. Байгаль нуурын Улсын Байгалийн Биомандлын Нөөц Газар ба Забайкальски ТХГ Европаркын 2013 оны зөвлөгөөнд оролцсон. Тогтвортой аялал жуулчлалыг ТХГН-т хөгжүүлэх зорилгоор энэ аялалыг Байгаль нуурын төсөл зохион байгуулж оросын ТХГН-уудыг Европаркын сүлжээнд элсүүлэн оруулсан. Зөвлөгөөнийг Хортобадын Үндэсний парк зохион байгуулсан ба Унгар улсын Дебресен дахь Хортобадын Үндэсний паркт 2013 оны 10-р сарын 9-13 өдрүүдэд тэмдэглэн өнгөрүүлсэн. Зөвлөгөөний үеэр Байгаль

нуурын Улсын Байгалийн Биомандлын Нөөц Газар нийгэмлэгийн санамж бичигт гарын үсэг зурсан.

Янжима эко-аялал

“Баргуужингийн дацан” орон нутгийн байгууллага, ОХУ

Янжима дарь эхийн дүр тодрон үзэгдсэн газрыг (Буриадын Баргуужин дүүргийн Ярикто тосгон, Баргуужингийн дацан) хамруулсан аялалыг зохион байгуулав. Биологийн олон янз байдалд ээлтэй аялал жуулчлалын төлөвлөгөө боловсруулсан. Аялал жуулчлалын төлөвлөгөөний талаарх мэдээллийн материал хэвлэн гаргасан.

Монголын их суруулийн оюутнуудыг шагнав.

Дэлхийн Усны Өдрийг тэмдэглэн өнгөрүүлэх ажлын хүрээнд Байгаль нуурын төсөл 2013 оны 3-р сарын 21-ний өдрийн телевизийн “АХА” нэвтрүүлгийг дэжмжин санхүүжүүлэв. Энэ хөтөлбөрийн зорилго нь усны салбарын үйл ажиллагааг олон нийтэд танилцуулах ба усны нөөц болон ашиглалт, ус хэмнэх аргуудын талаар мэдээллэх явдал байв. Энэ арга хэмжээг БОНХЯ, Усны Үндэсний Хороо болон Туул Голын Сав Газрын Захиргаанаас зохион байгуулсан болно. ШУТИС,

МУИС, ХААДС-ийн 87 оюутан залуус оролцсон. Эхний байрын шагнал нь 2013 оны 7 дугаар сарын 8-12 өдөр Улаан-Үдэ хотод болох “Байгаль нуур- 21 дүгээр зууны дэлхийн усны стратегийн нөөц” олон улсын эрдэм шинжилгээний конференцид оролцох эрхийн бичиг байв.

НҮБХХ/ДДБОС

“Байгаль нуурын сав газрын хил дамнасан экосистемийн байгалийн нөөцийн нэгдсэн менежмент” төсөл

Empowered lives.
Resilient nations.

"Аялал жуулчлалын мэргэжлийн тэргүүлэгч" шагнал

БНБУлсын хэмжээнд зарласан "Аялал жуулчлалын мэргэжлийн тэргүүлэгч" уралдаанд аялал жуулчлалын салбарын байгууллагуудын хамгийн сайн ажилтнуудыг сонгон шалгаруулсан юм. Уралдааны гол зорилго жуулчдад үзүүлж буй үйлчилгээний чанарыг дээшлүүлэх, нэр хүндийг өргөх болон Буриад улсын аялал жуулчлалын салбарын ажилтнуудын идэвхийг сэргээхэд оршино. Уралдааныг Аялал жуулчлалын агентлаг Улаан-Үд хотын Захиргааны үйлдвэрлэл, хэрэглэгчдийн зах зээл ба аялал жуулчлалын Хороо, Дорнод Сибирийн соёл урлагийн улсын академи болон НҮБХХ-ДДБОС-гийн "Байгаль нуурын сав газрын хил дамнасан экосистемийн байгалийн нөөцийн нэгдсэн менежмент" төслийн оролцоотой зохион байгуулсан болно.

"Эко-Аялал жуулчлалын салбарын хамгийн сайн хөтөч-хөтлөгч" номинацийн ялагч Елена Мясниковад Байгаль нуурын төсөл өөрийн шагналаа гардуулав.

Байгаль Нуурын Мэдээллийн Төв (БНМТ)

Байгаль Нуурын Байгалийн Менежментийн Хүрээлэн, ОХУ Орхон голын сав газрын зөвлөл, ТББ, Монгол улс

Үйл ажиллагаа 2013 онд эхлэж 2014 онд үргэлжлэн хэрэгжинэ. 2013 онд доорх үр дүн гарсан. Үүнд:

- БНМТ-ийн вэб порталыг нээсэн.
- Мэдээллийг БНМТ-ийн вэб порталд Англи, Орос, Монгол хэл дээр оруулсан.
- ГЗМС-д хэрэглэх техникээр хоёр улсыг хангасан.
- БНМТ-ийн мэдээллийн өгөгдөлүүдийг солилцооны тухай протоколыг Монголын

концепци ба мэдээллийн бүтцэд суурилан боловсруулсан;

- Протоколыг оролцогч талуудад хүргүүлж батлуулсан;
- Зөвшөөрсөн баримтыг холбогдох ороцогч талуудаас хүлээн авсан;
- Мэдээлэл солилцох тухай батлагдсан протоколд үндэслэн сав газрын өгөгдөлүүдийг цуглуулж БНМТ-ийн вэб порталд оруулав.

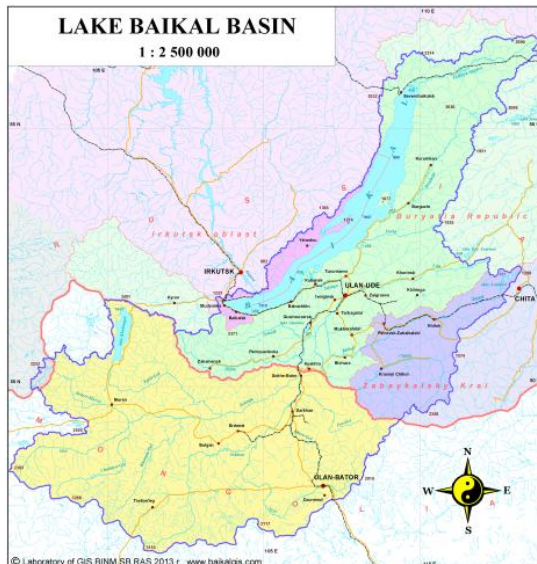
2014 онд хүлээгдэж буй үр дүн:

- БНМТ-ийн вэб порталыг үргэлжлүүлэн ажиллуулах.
- ГЗМС-ийн программ хангамж худалдан авах (ArcView).
- 2012-2013 оны Байгаль нуурын сав газрын төлөв байдлын хоёр жил тутмын тайлангийн бүтцийг Орос ба Монголын тал хамтран боловсруулах.
- 2012-2013 оны Байгаль нуурын сав газрын төлөв байдлын хоёр жил тутмын тайланг Англи, Орос ба Монголын хэл дээр бэлтгэх.
- 2012-2013 оны Байгаль нуурын сав газрын төлөв байдлын хоёр жил тутмын тайланг Англи, Орос ба Монголын хэл дээр хэвлүүлэх.

Байгаль Нуурын Сав Газрын Экологийн Атлас

Газар Зүйн Хүрээлэн, ОХУ-ын ШУА-ийн Сибирийн салбар, Эрхүү, ОХУ
Газар Зүйн Хүрээлэн, МУ-ын ШУА, Улаанбаатар, Монгол

Атлас нь 1: 5 000000 масштаб бүхий 100 гаруй газрын зураг түүнчлэн Байгаль нуурын сав газрын онцгой бүс нутгуудын зураг болон Байгаль нуурын сав газрын усан орчны илүү том масштабтай газрын зургуудыг агуулсан болно. Газрын зургууд ба өөр бусад материалууд доорх бүлэгт хуваагдана:

- Байгаль нуурын сав газрын байгаль орчин бүрэлдэн тогтсон байгалийн нөхцөл;
- Байгаль нуурын сав газрын байгаль орчин бүрэлдэн тогтоход нөлөөлсөн хүний хүчин зүйл;
- Байгаль нуурын сав газрын байгаль орчин ба байгаль орчны хуваарилалт;

- Эрүүл ахуй- экологийн нөхцөл байдал;
- Байгаль хамгаалал ба байгаль орчны менежмент

Ажил 2013 онд эхэлсэн ба 2014 онд дуусна. 2013 онд 123 газрын зураг боловсруулж, давхар гэрээгээр ажил гүйцэтгэгч ОХУ, Монголын байгууллагууд харилцан тохиролсон. 2014 онд газрын зургуудыг Англи, Монгол хэл дээр орчуулна.

Эрэг орчмыг цэвэрлэх кампанит ажил 2013 онд ОХУ-д

“Байгаль нуурыг хамгаалах” төсөл

Төслөөс Байгаль нуурын эрэг орчмыг цэвэрлэх доорх кампанит ажлыг дэмжив. Үүнд:

- "Байгаль нуурын цэвэр мөс 2013" Холднмякд 2013 оны 4 дүгээр сарын 6-нд;
- БНБУ-ын Прибайкальск дүүргийн Безымянный тохойн нутагт 7-р сарын 15-наас 8-р сарын 15-ны өдөр хүртэл Байгаль нуурын Эргийн Албаны сайн дурын ажилтнууд

байрлан ажиллав.

- “Сэлэнгэ мөрний цэвэр эрэг” цэвэрлэгээний ажил 2013 оны 8-р сарын 5 өдөр Улаан-Үд хотод
- “Цэвэр Ольхон арал” кампанит ажил 2013 оны 9-р сарын 14-15 өдрүүдэд болов.

Нийт эрэг орчмын 30 км газар нутгийг сайн дурын ажилтнууд нэг өдөрт цэвэрлэсэн бөгөөд 2000 гаруй уут 120 литр ялган ангилсан хог хаягдлыг түүж устгасан.

НҮБХХ/ДБОС “Байгаль нуурын сав газрын хил дамнасан экосистемийн байгалийн нөөцийн нэгдсэн менежмент” төсөл

Empowered lives.
Resilient nations.

Хөвсгөл нуурын эрэг орчмыг цэвэрлэх кампанит ажил 2013 онд Монголд “Соёны Бүс” ТББ

Төслөөс Хөвсгөл нуурын эрэг орчмыг цэвэрлэх ажлыг үргэлжлүүлэн дэмжиж, 2013 онд цэвэрлэгээний ажлыг Соёны Бүс байгаль хамгаалах нөхөрлөлтэй хамтран хэрэгжүүлсэн. 400 гаруй сурагч ба орон нутгийн иргэд оролцуулан “Хог хаягдлыг эргүүлэн ашиглах” сэдэвт сургалт зохион байгуулсан. Нутгийн иргэдэд “Хог хаягдлыг хэрхэн эргүүлэн ашиглах вэ” 1000 гаруй товхимол тараан өгсөн. Хатгал сумын Засаг даргын тушаалаар 2013 оны 10 дугаар сарын 4-ний өдрийг цэвэрлэгээний кампанит ажлын өдөр болгон зарласан. Сумын иргэд, төр ба ТББ-ууд хамтран Хөвсгөл нуурын эрэг орчмын хатуу хог хаягдлыг цэвэрлэв.

“Хил Хялгааргүй Байгаль нуур” Баримтат кино

“Соёлын Атлас” төсөл

“Хил Хялгааргүй Байгаль нуур” баримтат киног хийж дуусав. Газар зүйн хувьд Орос ба Монгол хоёр орны нутаг дэвсгэрийг дамнан оршидог Байгаль нуурын сав газрыг кинонд бүхэлд нь харуулсан ба нуурт усаа цутгадаг голуудыг багтаасан өргөн уудам нутгийг хамарсан. Байгаль нуурын сав газар нь архитекторын болон байгалийн хэд хэдэн онцгой газрууд, түүнчлэн соёлын ховор олдворуудын өлгий

нутаг юм.

Баримтат киноны өгүүлэх гол санаа нь Байгаль нуурын сав газарт тулгарч буй хүндрэлтэй асуудлуудыг түүнчлэн байгаль, экологи ба нийгмийн болон соёлын дахин давтагдашгүй энэхүү үзэгдлийг хадгалан үлдээх хэрэгцээ шаардлагыг дэлхий нийтийн анхааралд хүргэх явдал юм.

Бүрэн хувилбар Орос хэл дээр - <http://www.youtube.com/watch?v=fxggbWjUGOA>

Фестивалийн хувилбар, англи хэл дээр - <http://www.youtube.com/watch?v=oxtzDHy6Fb8>

Фестивалийн хувилбар, орос хэл дээр - <http://www.youtube.com/watch?v=yOpMfuJb6OA>

Үүнээс гадна 2013 онд Байгаль нуурын төсөл хэд хэдэн товхимол ба эмхэтгэл бэлтгэн хэвлүүлэв. Үүнд:

НҮБХХ/ДДБОС

“Байгаль нуурын сав газрын хил дамнасан экосистемийн байгалийн нөөцийн нэгдсэн менежмент” төсөл

Empowered lives.
Resilient nations.

Сэлэнгэ Мөрний Сав Газрын Усны Чанарын Мониторингийн Уялдуулсан Хөтөлбөр (Англи, Орос, Монгол хэл дээр)

"Гидрохимийн Хүрээлэн" Холбооны Улсын Төсвийн Байгууллага ба Холбооны Улсын Төсвийн Байгууллага Буриадын "Гидрометеорологи ба Байгаль Орчны Мониторингийн Төв"

Хөтөлбөр нь усны чанарыг шалгах Орос ба Монголын хэмжил зүйн системийн арга зүйг нэгтгэх юм. Сэлэнгийн сав газар дах хоёр улсын суурин ба явуулын лабораторт ашиглах техник төхөөрөмж ба физик химийн анализ хийх арга зүйн жагсаалт гаргаж тохирсон. Хоёр улс Байгаль нуурын сав газарт 13-аас доошгүй үзүүлэлтэд хамтран мониторинг хийв. Ойролцоо 30 орчим үзүүлэлтийг уялдуулсан.

Байгаль Нуурын Бүс Нутгийн Экологийг Дэмжих Төлөвлөгөө Москвагийн Их Сургууль

Энэхүү товхимолд байгаль орчны боловсролыг 2015 он хүртэл ялгаатай түвшинд (сургуулийн өмнөх, сургуулийн ба дээд сургуулийн) сайжруулах үе шатыг тусгасан. Үүнийг Байгаль нуурын бүс нутагт нэвтрүүлж давтан хэрэгжүүлэхийг зөвөлсөн.

Экологи ба Байгаль нуурын сав газрын хил дамнасан экосистемийн байгалийн нөөцийн нэгдсэн менежментийг эрхлэх тогтвортой хөгжлийн талбарт Гүйцэтгэх Засаглалын ажилтнуудын чадварыг нэмэгдүүлэх

Забайкальский Улсын Боловсролын Их Сургууль

Энэхүү гарын авлагад экологийн салбарт гүйцэтгэх засаглалын ажилтнуудын чадварыг нэмэгдүүлэх аргачлалыг тусгасан. Тогтвортой хөгжлийн чиг баримжааг санал болгож түүнчлэн харгалзах сургалтын гарын авлага боловсруулсан. Үүнийг Байгаль нуурын бүс нутагт нэвтрүүлж давтан хэрэгжүүлэхийг зөвөлсөн.

Эко-аялал жуулчлалын хөгжил: бизнес, иргэний нийгэм ба төрийн санаачлага

Байгаль Нуурын Байгалийн Менежментийн Хүрээлэн, ОХУ-ын ШУА “Эко-аялал жуулчлалын хөгжил: бизнес, иргэний нийгэм ба төрийн санаачлага” дугуй ширээний ярилцлагыг “Байгаль нуур дах Эко-аялал жуулчлал +20” олон улсын форумын нэг хэсэг болгон Байгаль нуурын

НҮБХХ/ДДБОС

“Байгаль нуурын сав газрын хил дамнансан экосистемийн байгалийн нөөцийн нэгдсэн менежмент” төсөл

Empowered lives.
Resilient nations.

төслөөс зохион байгуулсан юм. Төсөл европын ТХГ-уудаас эко-аялал жуулчлалын талаар өргөн мэдлэг туршлагатай олон улсын хэд хэдэн зөвлөхүүдийг урьж оролцуулсан. Дугуй ширээний ярилцлагад Орос ба Монголоос 100 гаруй оролцогчид хамрагдсан. “Эко-аялал жуулчлалын хөгжил: бизнес, иргэний нийгэм ба төрийн санаачлага” номыг бэлтгэн хэвлүүлж, оролцогчдод тарааж өгсөн.

ОХУ-ын БОНУ-ний үйл явцад өөрчлөлт оруулах зөвлөмж

Гунин Петр ба Базха Сергей

Товхимолын агуулга: 1) Уул уурхай ба аялал жуулчлалын салбарт биологийн олон янз байдлын хамгааллыг нэмэгдүүлэх зорилгоор орон нутаг ба үндэсний бодлого, хууль эрх зүй ба бүс нутгийн хөгжлийн төлөвлөгөөнд өөрчлөлт хийх зөвлөмж 2) Уул уурхай ба аялал жуулчлалын салбарт БОНБУ-г биологийн олон янз байдалд ээлтэй хийх зөвлөмж

ОХУ-д ногоон эдийн засгийн гүйцэтгэх үүрэг

ОХУ-ын ШУА, Байгаль Нуурын Байгалийн Менежментийн Хүрээлэн

“Байгаль нуурын сав газрын байгаль орчны асуудал ба тэдгээрийг шийдвэрлэхэд ногоон эдийн засгийн гүйцэтгэх үүрэг, роль” сэдэвт семинар 2013 оны 7 дугаар сарын 30 өдрөөс- 8 дугаар сарын 2-ны өдөр болов. Сав газрын онцлог бүхий Үндэсний чадавхийг бэхжүүлэх өөрөө өөрсдөдөө үнэлэлт дүгнэлт өгөх ажлыг хийж үүнийг бүс нутгийн болон сав газрын түвшинд эн тэргүүнд хийх сургалтыг тогтоож, менежментийн дэмжлэг үзүүлэхэд ашигласан. Энэ семинарыг Байгаль нуурын төслөөс дэмжиж, Буриад улсын Байгалийн Нөөцийн Яам ба Монгол улсын БОНХЯ-ны ажилтнуудад зориулсан юм.

Энэхүү товхимолд улс орнууд, иргэний нийгэм ба бизнесийн хүрээнийхний экологийн асуудлыг шийдэх ба байгалийн нөөцийг ашиглах экологийн аюулгүй байдлыг нэмэгдүүлэх талаар харилцан гаргаж буй хүчин чармайлтыг нэгтгэх талаар практик зөвлөмжүүдийг тусгасан.

Энэхүү товхимолд улс орнууд, иргэний нийгэм ба бизнесийн хүрээнийхний экологийн асуудлыг шийдэх ба байгалийн нөөцийг ашиглах экологийн аюулгүй байдлыг нэмэгдүүлэх талаар харилцан гаргаж буй хүчин чармайлтыг нэгтгэх талаар практик зөвлөмжүүдийг тусгасан.

Байгаль нуурын сав газрын УЗОБ/УЗХБ асуудал

Олон Улсын Төслүүдийн Төв ба Мөнхөөгийн Баяржаргал

Орос, Монгол хэл дээрх судалгааны гарын авлагыг удаан задардаг органик бохирдуулагч (УЗОБ), хорт бодисын (УЗХБ) талаарх оролцогч талуудын мэдлэг, мэдээллийг дээшлүүлэх зорилгоор боловсруулсан юм. Судалгааны гарын авлагад Байгаль нуур дах УЗОБ ба УЗХБ –ын өгөгдлүүдийг авч үзсэн ба тэдгээрийг үйлдвэрлэл болон газар тариаланд ашиглаж байгаа байдал, түүнчлэн хаягдсан агуулахуудад байгаа хугацаа нь хэтэрсэн хортон шавжны хорын талаар мөн адил авч үзсэн.

НҮБХХ/ДБОС
“Байгаль нуурын сав газрын хил дамнасан
экосистемийн байгалийн нөөцийн нэгдсэн
менежмент” төсөл

*Empowered lives.
Resilient nations.*